

АССАЛАМ

www.assalam.ru

НА КУМЫКСКОМ ЯЗЫКЕ

БУСУРМАНЛАНЫ РУГЪАНИ-ЯРЫКЪЛАНДЫРЫВ ГАЗЕТИ

№ 02 (115) Айда бир керен чыгъарыла / февраль 2009 г. / сафар 1430 г. Багъасы 15 манат

РЕДАКТОРНУ КОЛОНКАСЫ

Ассаламу алейкум, дин къардашлар, гъюрметли охувчулар. Инг башлап этишип гелген Пайхаммарны ﷺ айы – Раби-уль-Авваль булан къутламагъа сюемен. Бу айда Яратгъаныбыз лап бек сюеген къулу, бизин бийибиз Мугъаммат Пайхаммар ﷺ тувгъан.

Къуръанда айтылагъан кюйде, бары да дюнъя ва алам янгыз Мугъаммат ﷺ учун яралгъан. Яралгъаны да шону нюрюнден яралгъан. Ону уьмметиндеги бизге, бусурманлагъа, Аллагъу таала гъакъ ёлну тангламагъа имканлыкъ бергени саялы, Яратгъаныбызгъа уллу макътав, битмейген шюкюрлюк этмеге герек. Шону булан бирче, Аллагъны Элчисине ﷺ бакъгъан сюювюбюз де гъакъ юрекден болмагъа тарыкъ, ону атын эшитген сайын салават салсакъ, балики, насиплилерден болурбуз.

Мавлет ай деп Раби-уль-Авваль айгъа негъакъ айтылмай, бу айда бусурман адамлар, берекет болсун учун, Пайхаммаргъа ﷺ макътав этмек учун, Аллагъгъа шюкюрлюк этмек учун, жыйындар оьтгере. Шолагъа да мавлет деп айтыла. Мавлетни гёрмегенибиз, шону этмегенибиз ёкъдур. Бу мажлислерде бусурманлар Мугъаммат Пайхаммарны ﷺ ёлуну, ону хасиятларыны, бизге кюйгъан сюннетини ва динибизге тиеген оьзге пайдалы затланы биле. Уьстевюне, бусурманлар бир-бирин сювюню, къардашлыкъ-къурдашлыкъ аралыкъланы беклешивиюню, къатнавууну гыслерин сезе.

Мавлетни намаз къылмайгъан, ораза тутмайгъан бусурманлар да эте. Олайлар мавлет охутагъаны, оьзлени бусурманлыкъын гёрсетмек, белгилемек учундур. Ким биле, шондан таба, Пайхаммаргъа ﷺ гъюрмет этегенинден таба Аллагъу таала оланы юреклерине иман салмакъ да бар, ибадатын толу кютюп болагъан кюйде.

Арт вакътилерде мавлет булан байлавлу бирдагъы яхшы мердеш яшавгъа гирген. Бир-нече ожакълар, хоншулар, шагъарларда яшайгъан секция уьйлерде яшайгъанлар жыйылып, мавлет охуталар. Уьмметни шолай жыйындар, мажлислер сыкълашдырса, бусурманланы бир-бирине ювукъ этсе тююл, зарал этмеге боламы дагъы?!

Гъалиги заманда, оьрде эсгерилген далилге де къарамайлы, мавлетлени гери урагъанлар, яни, шогъар бидаа деп айтагъанлар да табыла. Бидааны да яхшысы-яманы болагъангъа олайлар инанмай, уллу имамлар сюннетге таянып, шону къабул этгенге де рази тююлдер.

Гъакъылы бар ким де ойлашып къараса, илмудан англаву барлагъа сораса, бу масъалада англашылмайгъан зат ёкъну гёрер. Бизге буса, сувну буламукъ этегенлеге къарамайлы, мавлет охутмагъа Аллагъ чола да, имканлыкъ да берсин деп, дуа этмеге тюше.

АГЪАМИЯТЛЫ МАСЪАЛА

Эр-къатын аралыкълар

Эсен-аман агълю – къатты, сав жамиятны кюрчюсю. Шо саялы Къуръанда ва сюннетде агълюге уллу агъамият бериле. Къатын алмакъ – Пайхаммарны ﷺ сюннети. Уьйленгенче алдын улан къызгъа къарамагъа, адамлар бар ерде сейлемеге бола, тек бирче болув, къыдырыв, ёлугъувлар гери урула.

Гъадисде шо гъакъда булай айтыла: **«Жагъил уланлар, къатын сакълап болагъанларыгъыз уьйленигиз: якъ-якъгъа къарамайлы, тазалыгъыгъызны сакълагъыз, къатын алып болмайгъанларыгъыз буса, ораза тутув булан напсыгъызны басылтыгъыз».**

Болажакъ къатынны нечик сайлама герек дагъы?

Абу Хурайра етишдирген Пайхаммарны ﷺ гъадисинде булай айтыла: **«Къатын алагъанда, аслу гъалда, ону байлыгына, тухумуна, аривлюгюне ва ибадатына къарала. Сиз буса динагълю къатын излегиш. Къатын алагъанда башгъа затлагъа сукълана бусагъыз, къолларыгъыз нажжасда экени билигиз».**

Бусурман адам къатын алагъанда, сав оьмюрюне ерли узатылар чакъы сювюню ва бир-бирин англайгъанлыкъны кюрчюсюндеги ожакъ куьрма къаст къыла. Ол биринчи ерге къызны аривлюгюн, байлыгын, тухум тайпасын салмас. Динге берилгенлик яшавда болагъан яманлыкъны, тувагъан масъалаланы басылта. Неге десе, Аллагъдан къоркъув ва Огъар таяныв къатынгъа эрини янгылышларына ва терсликлерине чыдама гюч бере.

Эренни биринчи борчу буса – къатынны сакълав ва якълав, ону яшавуна жавап берив. Шо гъакъда Къуръанда булай айтыла (маънасы): **«Эренлер къатынлардан оьр этилген, неге тююл Аллагъ биревлеге жаваплыкъны да салгъан, оьзлени барлыгъындан харжлайгъаны да саялы...»** («Къатынлар» деген сура, 34-нчю аят).

Сакълап болмакъ, демек аш болдурмакъ, опуракъ етишдирмек ва къатынгъа да, авлетге де яшама ер онгармакъ бола. Бу законлу борч деп санала.

Акъча булан агълюню таъмин этив савлай эренни борчу, къатын буса бу борчну кютмеге герекмей, оьзю суйсе тююл. Имканлыгъы бар тиштайпа агълюге шо якъдан къошум этип бола буса, шо айыплы чы нечик де тююл, макътаву да санала.

Абу Дауд етишдирген гъадисде Пайхаммар ﷺ бола туруп айырилмаса яхшы дегенин булай билдире: **«Этмеге яратылагъан ишлерде Аллагъ лап суймейгени – айырылыв».**

Бу ерде, Пайхаммар ﷺ оьзгелеге уьлгю гысапда бир де бир къатынындан да айырлмагъаны айтмагъа герек.

Эгер эргиши къатынындан айырыла буса, ол ачувланмай, гелишли ёл табып, уючюнчю гезик «талак» деп айтгъанча да ярашмагъа къарамагъа герек.

Айырылгъан сонг къатынгиши эрге бармагъа суйсе, алдагъы эри огъар пуршавлукъ этмеге ихтияры ёкъ, ол онуки тююл. Эргиши бирдагъы къатын алмагъа гъажатлы болгъан сонг, огъар да пуршавлукъ ёкъ. Бир вакътини ичинде эргишини дёрт къатыны болуп бола.

Къуръанда шо гъакъда булай айтыла (маънасы): **«...Оланы арасында адилли болуп болмажакъдан къоркъа бусагъыз – янгыз бир къатын булан яшагъыз...»** («Къатынлар» деген сура, 3-нчю аят).

Пайхаммар ﷺ эр гысапда нечик болгъан дагъы?

Номерде:

2 ЯНГЫЛЫКЪЛАР

3 БАЯНЛЫКЪ

Зайнулла Атаев: «Масъалаланы савут булан чечмей»

5 ИЛМУ

Сафинатун нажат

6 ПАЙХАММАРНЫ ﷺ ЯШАВУ

Нюрлю таварих

7 БИЛМЕГЕ ГЕРЕК

Къуръангъа гёре яшама башлайыкъ

» 4

ЯНГИЛЫКЪЛАР

Школа-интернатда
болган ёлугъув

Гъали-гъалилерде Магъачкъала шагъардан чыкъган ерде ерлешген тилсизяшлар учунгу школа-интернатда республикабызны ругъани идарабызны къуллукъчулары булан ёлугъув оьтген.

Къонакъланы исси къабул этип, оланы мундагы сакъят яшлар булан таныш эте. Мундагы яшланы хали тигивге айры пагъмусу болган экен, айрокъда Кыбла Дагъыстандан гелгенлени. Амма бу иш булан машгул болмагъа сюегенлер кеп, хали-халча ишлетеген алат буса бир ва шо саялы, яшлар сюеген ишин этмек учун, гезикге туралар.

Бу масъаланы гъакъында эшитген ругъани идара школа-интернатгъа халча тигеген беш профессионал алат савгъат этген. Шо кепде хали-халча тикмек учун гъажатлы маллар болдурма да сёз берилген. Интернатны директору, завучу ва мунда ишлейген оьзге къуллукъчулар гъакъ юрекден Дагъыстанны муфтисине баракалла билдирген.

Бир-бир арап уьлкелеге
бармакъ учун виза
тарыкъ болмажакъ

Россияны ватандашлары визасыз барып болагъан уьлкелеге ювукъ арада бир-бир арап пачалыкълар да къошулажакъ. Шо гъакъда Москвада оьтгерилген ёлугъувда МИД-ни къуллукъчусу Андрей Карлов билдирген.

Ол бу къайдадагы дыгъарлар къайсы уьлкелер булан байланажакъ гъакъда ачыкъ этмеген. «Визасыз режимге байлавлу сёйлешивлер юртегенде, шолар къайсы пачалыкълар болажакъын, аслу гъалда, алданокъ билдирмейбиз», – деди А.Карлов.

МИД-ни къуллукъчусу айтаган кюйде, Россия гъалиге 93 пачалыкъ булан къатнавгъа байлавлу дыгъар байлагъан. Шоланы арасына виза ва визасыз барма болагъанлар гире.

Гетген йыл визасыз къайдада ватандашларыбыз сапар этмеге болагъан пачалыкъланы арасына Черногория, Израиль, Эквадор, Вьетнам, Македония ва Бразилия къошулган болган. Оьзге уьлкелени арасында визасыз къайдада россиялылар Ботсванагъа, Гренадагъа, Фиджиге, Микронезиягъа бармагъа бола.

Мычыгъыш
Республика ислам
медицина центр
ачылажакъ

Грозныйде оьтгерилген пресс-конференцияда Мычыгъыш Республиканы ругъани идарасыны председатели Султан Мирзаев айтган кюйде, узакъ къалмай мунда ислам медицинаны центры ачылажакъ.

С.Мирзаевни сёзлерине гёре, республикада психоневрология аврувлар (тутагъанлыкъ бар деп айтылагъанлар) кеп ва оланы сав этмек учун адатлы тююл (нетрадиционный) медицина гъажатлы. «Бизин республикада «авлиялар» деп айтылагъанланы къолай этегени кеп бола. Узакъ къалмай ачылажакъ хас центрда шолар адамланы теп-тегин сав этежек», – деди С.Мирзаев.

Мычыгъыш Республиканы муфтиси айтагангъа гёре, центрда ишлежек адамлар белгили болган ва центрны ёлбашчысы гъисапда муфтисине заместители Давут Селмурзаев белгиленген. Мирзаев центрда ким ишлежекни де ачыкъ этген: онда республиканы жагъил алимлери чалышажакъ. Ишге алынмакъ учун алимлер хас тергевлерден оьтмеге герек. Гёз тийвиюну ва оьзге шо кепдеги онгайсызлыкъланы олар Къуран аятланы къоллап тайдырмагъа къаражакъ. «Мычыгъыш Республикадагы ислам медицина центр Европада лап уллусу болажакъ. Бизде ишин яхшы билеген, къолай этивню тюрлю-тюрлю къайдаларын къоллайган касбучулар бар. Олар гъажатлы адамланы сутканы не вакътисинде де къабул этмеге гъазир. Шону булан бирче центрда ятып къолай этилмек учун тарыкълы бары да алатлар болажакъ, оьр даражалы ва европа стандартлагъа къыйшыывлу», – деп С.Мирзаев билдирди.

Израилде
экстремистлер утгъан

Израилде болжалдан алда оьтгерилген парламент сайлавларда экстремистлер алгъа чыкъган. Шо гъакъда сайлавлардан сонг ХАМАС гъаракат яйгъан билдиривде айтыла.

«Олар лап яман экстремист чакъырывлар этгенлер учун тавуш бергенлер», – дей Фавзи Бархуми дейген палестин гъаракатны вакили.

Артда белгили болган далилге гёре, алда да биринчи ерде болган, пачалыкъгъа ёлбашчылыкъ этеген «Кадима» деген партияны парламентде 30 адамы болажакъ – шо биринчи ер. Экинчи ердеги «Ликуд» олагъа къаршы чыгъаган партия деп санала, оланы парламентде 28 адамы болажакъ. «Наш дом Израиль» деген бек оьжетли партияны 15 адамы парламентге сайланган. Уьчюнчю ердеги партияны башчысы Авидгор Либерман сайлавлучуланы алдында чыгып сёйлейгенде палестинлиге дагы да бек басгъын этмеге, бир гесек топуракъны да къайтармагъа герекмей деп чакъырывлар этген.

Гуантанамодагъы
туснакъ ябылажакъ

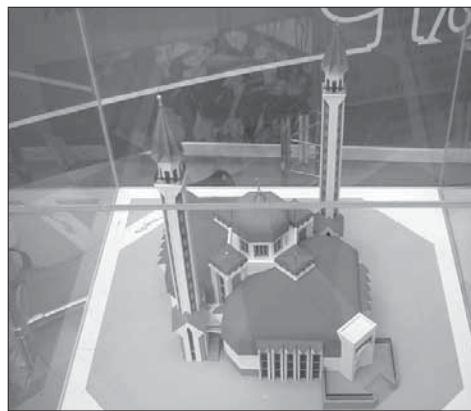
Биринчи гюн ишге чыкъгъандокъ США-ны янги президенти Барак Обама бир нече къарар чыгъара. Шоланы бирисине гёре, террорчулукъ ишлерде машгул деп шеки адамланы къыйнап, сорав алмагъа яратылмай ва 2009-нчу йылны ичинде Гуантанамодагъы туснакъны япмагъа тарыкъ болажакъ.

Барак Обама айтган кюйде, «США оьзге дюньягъа Америка гележекде де террорчулукъгъа ва гюч этивге къаршы ябушажакъ» деп билдире. Амма бу иш энниден тутуп оьр даражада кютюлежек ва америкалыланы талапларына къыйшыывлу болажакъ», – дей США-ны президенти.

Бушну заманында Гуантанамодагъы туснакъ тутулганлагъа законсуз кюйде янашыв ва адамланы ихтиярларын къыйшыывлу якъдан белгили болган. Юзлер булан адамлар нечесе йылны узагъында не иш этгени саялы да айыпланмай мунда сакълана болган. Бу туснакъны 11-нчи сентябрдеги США-да болган террорчулукъдан сонг къурган болган. 2002-нчи йылдан тутуп, Гуантанамода сакъланып турган 520 есир азат этилген. Гъалиги заманда мунда дагы да 250 адам сакълана, олардан 60-вун Пентагон эркин этмеге гъазир.

Межит кимге
четим эте экен?

Чувашиядагы Новочебоксарскини шагъар судунда себиллер миллет аралыкъларда оьжетлик тувдурма бола деген ишге къаралган. Башлап бу иш судгъа берилмежек деп айтылса да, шагъар суд артда да шогъар байлавлу гъасил чыгъармагъа токъташа.

Суд мунда яшайган бир нече жагъил уланны Новочебоксарскиде межит къурмакълыкъ къаршы бакъдырылган чакъырыв язган деп айыплай. Шо чакъырыв себеп болуп ерли бусурманлар ихтиярланы якълайган къурумлагъа арза яза. Шагъат гъисапда суд бусурманланы Новочебоксарскидеги шагъар жамиятыны председатели М.Резяповну ва Янгилдино деген юртну бусурманларыны жамиятыны председатели И.Кадыровну чакъыра.

ГЪАМИС

Лап
яхшыгъызы –
гюнагъ иш
этгендокъ,
шогъар
гъёкюнюп,
шоссагъат товба
этегенигиз

«Бу гезик де судгъа арза язмаган бусакъ, бусурманлагъа къаршы этилген ишлер токътамажакъгъа ошай эди, – дей М.Резяпов. – Алдагы гезик белгисиз биревлер межит къурулажакъ ерде салынган белги ташны авдарып, сари сыр булан ону сырлап, мысгъыл гъисапда фашист хачны суратын этген болган. Янги орнатылган алма тереклени де сындырып ташлагъан».

«Нечик болса да, биз Президентибиз Дмитрий Медведев айтган сёзлени Новочебоксарскиде де эшитерге умут этебиз», – дей М.Резяпов.

Оьз заманында Д.Медведев милли ва дин аралыкъларда къалып тураган масъалалар пачалыкъны тергевюнден чыкъмагъан деп билдирген болган.

Хасавюртда
экстремизмге къаршы
чаралар гёрюле

Хасавюртда шагъар администрацияны башчысы А.Муртузалиев мундагы бары да орта ва оьр билим берив ожакъланы ёлбашчыларыны ортакъчылыкъгъа булан генгеш оьтгерген.

Жыйынны аслу темасы сиясат ва дин экстремизмге къаршы ва алдын алыв чаралар гёрмек болган. Генгешде «Хасавюрт шагъар» деген округнубашчысыны заместители Мугъажир Салагъбеков, шагъар администрацияны башчысыны заместители Тагъир Гъайбуллаев, милицияны шагъар бёлюгюню начальниги Шамсутдин Халитов, шагъар жыйынны депутаты Магъамат Сулейманов, милли аралыкъланы ва информацияны бёлюгюню начальниги Алиасгъап Атаев, шагъарны имамларыны советини председатели Умарасгъап гъажи Умалатов ва оьзгелер ортакъчылыкъ этген.

«Бу тармакъдагы иш яшлар бавундан тутуп, школалагъа ва оьр охув ожакълагъа ерли ёрукълу ва натижалы болмагъа герек», – деген А.Муртузалиев. Ол гъалны яхшылашдырмакъ учун бир нече таклиф де берген. Мисал учун, жумалыкъ ёлугъулар яда къошум дарсланы юртмек учун гъар охув ожакъгъа динагълюню белгилемекни таклиф этген.

«Биз шагъарлы жагъиллени гележеги гъакъда ойлашмай болмайбыз. Ислам диндеги гъар тюрлю агъымлар бизге авара тююл, биз янги экстремизмге къаршы ябушма тарыкъбыз. Экстремистлер – жинаятчылар, оланы дини, яхшы муратлары, яхшы идеялары ёкъ ва ислам дин булан да оланы бир аралыгы да ёкъ», – дей А.Муртузалиев. Оьзюню сёйлевиюнде шагъар администрацияны башчысы ерли ругъани къуллукъчуланы да ишин осал юртеген саялы танкъыт этген.

Милицияны шагъар бёлюгюню начальниги январь айда бандитлени жанланыву гъис этилгенни айтган ва таклиф гъисапда охув ожакъланы ёлбашчыларына яшланы патриот ругъа тарбиялама герек деген.

Экстремистлени сайтларына къаршы гъисапда ерли сайт къурса, яхшы болуп деп де къошган ол.

www.islamdag.ru деген сайтдан алынган

БАЯНЛЫКЪ

Азиз МИЧГИШЕВ

Артдагы Айлланы ичинде республикабызда межитлени санаву гюн сайын арта. Шонда адамлар ибадат эте, тюрлю-тюрлю агвалатлагъа байлавлу пикру алышдыра, озлени шогъар янашывун билдире. Демек, межитлер яшавубузда озъ ерин тутта, яни, жамият институтланы бириси болуп битген. Гъар гюн дегенлей ёлугъагъан соравлагъа жавам бермекни тилеп, бизин мухбирибиз Магъачкъала шагъарны Баш жума межитини имамыны заместители Зайнулла гъажи Атаев булан ёлукъгъан.

– Зайнулла гъажи, Унцукул районну башчысына къаршы жинаятчылыкъ иш этилгенде, оьлгенлени арасында сизин межитигизни къуллукъчусу Магъаммат Магъамматов да болгъан. Шо гъакъда сизге къайгырышабыз, Аллагъ рагъмат этсин.

– Магъаммат мисгин, Аллагъ рагъмат этсин, межитде хозяйство ишни юрте эди. Бары тарыкгерекни болдуруп, шо гъакъда бизин башыбыз авуртмай эди. Аслусу буса, ол бек намуслу адам эди, къурдашлыкъны да оьр даражада юрте эди. Къайсы якъдан алса да, бизин учун ону оьлюму уллу тас этив. Аллагъ ону женнет агълюлерден этсин.

– Магъачкъаланы Баш жума межитини генгледирив, янгыртыв ишлери не даражададыр?

– Бу ишлер толу кюйде битип битмеген, тек межитни ич ишлери тамамлангъан. Гъалиге къыр ишлер къалып тура, айлана якъны безендирив де битмеген. Аллагъ буюрса, шо ишлени барысын да бу йыл битдирмеге хыялыбыз бар. Этилежек ишлер кеп буса да (чыр яныртылма тарык, янги плитка салынма герек), къурулуш бир гюнге де токъталмай ва шо саялы муратларыбыз яшавгъа чыгъаргъа инанабыз. Гез алгъа тутулмагъан чыгышлар да этмеге тюшежек. Айтагъаным, урулар токъталмайгъаны саялы, айлана якъгъа видеокамералар салынып тура, шо да аз акъча тююл. Акъча дегенде, оьтгерген марафонда жыйылгъан харж этишмейгенни айта тюше. Адамлар этген гъарманатс аналгъан ва болгъан чыгышларыбыз низамлы-ёрукълу кюйде юроле. Шогъар шекленеген, тергеме сюегенлер бизге гелип, чыкыгъан харжланы билмеге бола. Яшырагъаныбыз ёкъ.

Зайнулла Атаев:

«Масъалаланы савут булан чечмей»

– Генгледирив ишлер битген сонг, межит нечик уллу болгъан ва гъали нече адам сыя?

– Этилген ишлерден сонг, Магъачкъаланы Баш жума межити эки керенге уллу болгъан, мунда гъали бир вакътини ичинде 15 мингден де артык бусурман адам намаз къылма бола.

– Россияда бизин межитибиз лап уллу дегени тюзюм?

– Янгыртыв, генгледирив этилгенче де Магъачкъаланы Баш жума межити Россияда да, савлай Европада да лап уллусу эди. Гъали чи айрокъда дюр. Грозный шагъардагы межит Россияда лап уллусу дейген хабар чыкыгъан эди, тек шо гъакыкыгъа къыйышмай. Бизинки оланыкинден хыйлы да уллу. Амма Мычыгыш Республикадагы межит чебер якъдан бек гезел, арив этилген, айланасындагы комплекс де сукъланардай тизив къурулгъан.

– Зайнулла гъажи, биз барыбыз да билеген кюйде, межит янгыз намаз къылагъан ер болуп къалмай, мунда жыйынар да, митинглер де оьтгериле. Артдагысы палестин бусурманланы гъалына, Израилни вагъшиликлерине багъышлангъан эди. Шо гъакъда айтгъанны сюер эдик?

– Гертиден де, дюньяда яда республикада бусурманлагъа

тиеген, гъалеклендиреген агвалатлар болса, биз шогъар байлавлу пикрубузну, янашывузу билдирме герекбиз. Артда болгъан шолай митингде дагыстанлы бусурманлар Израил палестинлиге этеген давгъа къаршылыгъын билдирди, бусурманлагъа къайгырагъанын, юреги авуртагъанын ачык этди. Сонг да, аз буса да акъча жыйып тарчыкыкыдагы халкъгъа кеме кюлубузу узатма сююдюк.

1 миллиондан бираз колай жыйылгъан акъчаны Татарстанны ругъани идарасы булан (олар да шо кепде акъча жыйгъан) гъажатлы затлар, гуманитар кеме учун дарманлар, сурсат сатып алып, самолёт булан шоланы сектор Газагъа йибердик.

– Палестинада йимик, озьге бусурман ерлерде де толу паракатлыкъ ёкъ. Шону аслу себеби – экстремизм тююлмю деген ойгъа нечик янашасан?

– Экстремизм-террорчулукъ гъалиги яшавда дюнья оьлчевде лап уллу къоркъунчулукъ десе кюпдуруп болмас. Шо гъакъда дюньядагы алимлер ойлашмай да тююл ва террорчулукъгъа къаршы ёлланы гъакында олар гъариси озлени пикрусун айта. Шо кепде, бизин ерли алимлер де бу масъалагъа озъ къаравун ачык эте. Оьчлюкню, адам

оьлтюрювню, жагъил уланланы агъачлыкылагъа гетивюн алдын алмакыны ёллары гъакъда биз де кеп айтабыз. Мунда, булай алгъанда, англашылмайгъан зат ёкъ. Шариатны къанунларын яхшы билсе, таманлыкъ эте ва болгъан чакы шоланы яшавгъа гийирмекни къастын этмеге тарык. Бусурман законлагъа гере, яшавда ёлугъагъан масъалаланы савут коллап, гюч булан чечмеге яратылмай. Гюнагъсыз адамны оьлтюрюв лап уллу гюнагълардан ва шолай ишлеге бандитизм, оьлтюрюв, террор деп ачыкдан айтыла.

– Бу ёлну танглагъанлар жигъат, къазават юртебиз дейлер...

– Инг башлап, шолай деп айтагъан адамланы «жигъат» недир деген соравгъа жавабы да ёкъ, толу англаву да. «Жигъат» деген сёз арапча «къаст къылмакъ, гъаракат этмек» деп англа. Дав булан байлавлу яны да бар, тек о бу сёзню аслуларындан тююл. Жигъатны аслу мурады – адамлагъа, халкълагъа Яратгъаныбызны каламын этишдирмек, ислам динни яймакъ. Къайсы буса да уьлкени ёлбашчылары ислам дин булан халкъын таныш этмеге коьймай буса, бир-бир гезиклерде жигъат билдириле. Бизин заманларда исламны яйылывуна къаршы этегенлер де, шартлар да ёкъ ва шо саялы жигъат билдирмекни себеби де ёкъ. Уьлгю гъисапда, Пайхаммарыбызны яшавуна къарайык. Ол чу бусурманланы къыйыкысыгъанда да ислам динни сёз булан, дав этмей я болгъан. Ол ругъ, идеология давну савутлу давдан эсе оьр гере эди. Экстремистлени къайдалары, мурат учун не ёлларда яхшы деген ой ислам динге къыйышмай, гъатта къаршы чыгъа. Гъалиги гъакимият ва конституция динибизни юртмеге толу ихтир бере. Биз, бусурманлар, яшавда шариатны нормаларына къыйышывлу яшайыбыз ва шоланы алгъа салабыз, бютюнлей айланабыз да ислам законлагъа къыйышгъанны сюер эдик, тек шо муратларыбызгъа давсуз етмекни ёлун танглайбыз.

– Шо ёлда неден башлама герек дагы?

– Лап аслусу, агъамиятлысы не заманда да, озокъда, билим. Адамланы ислам дин булан таныш этмеге тарык, ону тазалыгын, адиллигин ва озьге оьр даражаларын аян этмеге герек. Ислам давну гери урагъанны, башгъа динлеге лайыкылы янашагъанны да гёрсетме тюше, айрокъда гъалиги четим, рагъатсыз девюрде. Оьсюп гелеген наслуну шолай тарбиялап болсак, олар яшавгъа шариатны нормаларын гийирме де болур. Бу ёлда бизге

ГЪАМИС

Къардашлагъа берилген садагъа эки керенге арта

гъакимият да, озьге ким эсе бирев де пуршав этер деп эсеме гелмей. Биз шо муратыбызгъа нечик амракъбыз экен ва шону уьстюнде чалышывузуз нечикдир деп ойлашма тарык. Алданокъ айттайым, чалышывубуз осал. Мисал учун, оьр охув ожакъланы ёлбашчылары институтларда динге байлавлу лекциялар охумагъа чакыра бола, газетлер, телевидение исламгъа багъышлангъан багъышлангъан маълуматларлар аз-кеп буса да бере. Амма бу къуралланы динибизни пайдасы учун осал коьллайбыз деп эсеме геле. Шо саялы умуми ишибизни инг башлап оьзюбюзден башлама тарыкыбыз. Жыйнакылы да болуп, янтайып турмай гъаракат этмеге тарык. Озокъда, оьр даражалы къылыгыбыз, тазалагыбыз булан исламны оьрлюгюн белгилеме, уьлгю гёрсетме тарыкыбыз. Оьзюбюзню уьстюнде тарык чакы ишлеп болсак, шогъар жигъат деп айтма ярар. Айлана якъгъа, бизин табиигиздегиле гъар кимибиз насигъат эте турсак, уьлгю гёрсетсек, гъал шайлы да коьлаиболургъашеклик ёкъ. Къуранда Яратгъаныбыз шо гъакъда Пайхаммаргъа булай дей (маънасы): «Сени йымышакылыгын ва гелишлигинг саялы, адамлар сагъа багъып тартыла, тек сен къатты юрекли болгъан эдинг буса, адамлар сени коьюр эди». Пайхаммар учун асгъабалагъа бакъгъан сюев ва йымышакылыкъ бек агъамиятлы болгъан. Ол оьзюню уьлгюсю булан бизге ёл гёрсетген. Шо ёлну, ону агъамиятлыгы гъакында бары да алимлер кеп айта.

– Билим алма сюегенлеге эркин ёллар бар бугъай...

– Тюз, гъалиги заманда билим алма кеп имканлыкъ бар. Масала, гъар жумагюнюлукъ межитдеги ваъзалар, Абубакаровну атындагы фондда гъар жума лекциялар охула, айда бир керен Дагыстанны ер-еринде алимлени мажлиси оьтгериле. Намаз къылма да уьйретебиз. Тарыкылы адабият да, билими бар алимлер де аз тююл, ислам оьр охув ожакълар да къапуларын генг ачгъан. Илму жыймакъ иштагылыкъдан къайры, бары да зат бар.

– Зайнулла гъажи, охувчуларыбызгъа не ёрар эдинг?

– Абуру, билими бар алимлерден, тергелген адабиятдан пайдаланып, билим топлама чакыраман. Бизин пикрубуз булан рази тююллени лакъыргъа чакырабыз. Гелишли, пайдалы пикру алышдырыв – эки де янгъа пайда берер деп эсеме геле. Ким учун да тувулунгъан масъалаланы чечивде гъакыкыгъа уьстюн алма герек, фанатизмге ер коьймай.

АГЪАМИЯТЛЫ МАСЪАЛА

1 « Мугъаммат Пайхаммарны къатынларына бакъган янашыву Аль-Бухари ва Муслим етишдирген генг кюйде белгили гъадисде айтыла: «Обзлер де яхшы кылыкълы да болуп, къатынларына ва агълюсюне яхшы янашагъанланы, оланы сюегенлени ибадаты да оър даражалы бола». Башгъа гъадисде буса бу ой булай бериле: «Сизин арагъызда яхшылар деп айтылагъанлар кимлердир? Къатындарына яхшы янашагъанлар».

Аль-Бухари етишдирген гъадисде Айшат Аль-Асвала бен Йазидни соравларына жавап берип, Пайхаммар къатынларына уйде озюн нечик туту болгъанни булай хабарлай: «Аслу гъалда ол агълю учун ишлей эди, агълюге къуллукъ эте эди, намазны вакътиси гелгенде буса, намаз кылма гете эди».

Башгъа гъадисде айтылагъан кюйде, ол опурагъын озю ярашдыра болгъан. Аш да сайламай болгъан. Муслим етишдирген бир гъадисде булай айтыла: «Аллагъны Элчиси къатынларына бир де ашда кемчилик излемей эди. Ушата буса ашай эди, ушатмай буса, бир зат да айтмай къоя эди. Бирт де ашгъа, ашбазгъа да разисизлигин билдирмеген».

Айшат булай деп билдире: къачан ва къайда буса да ол Пайхаммарны къатынларына гёрсе, ол ону янына гелип, яхшы янашагъанын ачыкъ эте эди. Ол къатынларына бакъган сюювю, озге адамлагъа бакъган сюювден артыкъ экенге уялмай эди, шо гъакъда бары да биле буса да. Аль-Бухари ва Муслим етишдирген булай гъадис бар: «Кимесе бирев Пайхаммаргъа къатынларына да бек кимни сюесен?» – деп сорагъанда, ол: «Айшатны», – деген. Айшатгъа бакъган сююв ва бир-бирин анлайгъанлыкъ, Пайхаммарны къатынларына биринчи къатынны Хадижатны эсделегин кемитмеген. Хадижат булан Пайхаммар къатынларына 25 йылыкъ чагъындан яшагъан ол оьлгенчеге. Айшат билдиреген кюйде, Пайхаммар къатынларына Хадижатны эсделегин бек гюрметлей болгъан, бу къатын оьгар Маккадагъы авур йылларда инамлы елдаш да, кемекичи де болгъан. Хадижат оьлген сонг да, оьгар бакъган сюювню гюрметине ва ону абурлайгъанына Пайхаммар къатынларына къардашларына-къурдашларына даим савгъатлар бере болгъан. Ол бирт де къатынларын да ягъада турмагъан, демек, оланы озюнден тебен даражада гёрмеген. Айшат етишдирген кюйде, бир-бирде ол да, Пайхаммар да къатынларына чаба болгъан ва бир гезиклерде ол, башгъа гезиклерде Расуллагъа къатынларына ута болгъан.

Пайхаммар къатынларына бакъган сюювю, исинген даим гёрсете болгъан, айрокъда Фатимагъа. Айшат булай билдире: «Пайхаммар къатынларына буса да Фатиманы гёрсе, ол ону исси къаршылап, оьпмек учун еринден де туруп, сонг къолундан

Эр-къатын аралыкълар

Эргишилеге йимик, къатынлагъа да, Аллагъ гъакъыл ва гертини ялгъандан айырып болагъанлыкълары берген

тутуп, озю олтурагъан ерге олтурта болгъан» (Аль-Бухари етишдирген гъадис).

«Авлетге ата-ана яхшы билимден артыкъ савгъат бермес» (Ат-Тирмизи ва Аль-Бухари етишдирген гъадис).

Пайхаммар къатынларына билим алывуна айрыча агъамиятлы янаша болгъан. «Кимесе биревню эки къызардашы яда эки къызы бар буса ва шологъа терен билим бере буса, олагъа яхшы янаша буса ва эрге берсе – шогъар женнет савгъат болажакъ» (Абу-Дауд, Ат-Тирмизи етишдирген гъадис).

Къызлары оьсдюреген, тарбиялайгъан кюй Айшатны уьлгюсюнде ариг гёрюне. Ону яхшы эси ва пагъмусу болгъан. Пайхаммар къатынларына билим алывуна бек рази болгъан ва гъатта булай деп дайтгъан: «Сиз динигизни яртысына бу къызыл якълы къыздан уьйренме боласыз».

Аллагъны Элчиси къатынларына гечинген сонг, гъадислени етишдиргенлени аслусу Айшат болуп токътай. Айтылган сёзлерден бир-биревлер къызларына билим алмагъа къоймайгъанлыкълары сюнетге къыйышмай деп натижагъа чыгъарма болабыз.

Бир гезик Умар (р. а.) Савдат дейген Пайхаммарны къатынларына орамда гёрген саялы айыплагъан болгъан. Савдат янын тутар деп Пайхаммаргъа къатынларына билдире, ол да ону янын туту ва

булай дей: «Къатынгиши уьйден чыкъмагъа бола, эгер шо шогъар тарыкъ буса (эри де ихтияр берген буса)» (Айшатны сёзлеринден язылган гъадис).

Къуръанда булай айтыла (маънасы): «О, инангъанлар! Озьюнюню жанларыгъызын ва агълюлеригизни отдан сакълагъыз – о отну адамлар ва ташлар яндыра» («Гери урув» деген сура, 6-нчы аят).

Къатынгъа яхшы янашыву демек – ол терс ишлер эте буса, шологъа гёз юмув болмай. Шариатны къанунлары аз буса да бузула буса, эр къатты ва тергевлю болма гереке. Къатынгиши эрини айтгъанын этмей буса, эргиши шогъар этежек ишлер (олар уьч) Къуръанда ачыкъ кюйде язылган.

Ингъ башлап эр къатынгъа ону тынглавсузлугъу нечик уллу ишлеге гелтирме болагъанын етдириккли англама тарыкъ. Ону гъакъ юрекден этилген насигъатына жавап ёкъ буса, эр къатын булангъы ювукъ болувну замангъа къойма гереке. Бу да таъсир этмеген сонг, эргишиге тарбия учун къатыннын енгил кюйде къапалама яратыла.

Шо къатынны яхшылыкълары учун этиле, неге туюл гележекде болма болагъан балагъланы алдын алма деп этиле ва агълю тозулмас учун.

«...Тынглавсузлукъ билдирер деп къоркъа бусагъ-

ыз, олагъа насигъат этигиз ва орунларда янгыз къоюгъуз ва къапас уругъуз. Амма тынглама башласа, олагъа къаршы ёллар излемегиз – гертиден де Аллагъ машгъур!» («Къатынлар» деген сура, 34-нчы аят).

Къапас урув лап артда этиленген иш, ондан башлама ярамай ва Пайхаммар къатынларына шону дазуларын булай белгилеген:

- 1) бетине ва тынч яраланагъан ерлеге урмагъа ярамай;
- 2) къапасны натижасында къыйынлыкъ, сакъатлыкъ ва тамга къалыв болма герекемей.

Пайхаммар къатынларына айтагъан кюйде, эгер адам къатынын токъалай буса, шо иш урагъан йимик гёрюне, демек ишара гъисапда болма гереке. Масала, къатынгъа тиш тазалайгъан гиччи сивак булан ура буса, не зарал болсун, шогъар «ура» деп айтмагъа да къыйын. Расуллагъа къатынларына озю бу ишни ушатмай болгъан ва бирт де бир къатынын да токъаламагъан.

Амру бен аль-Ахуасны сёзлеринден язылган гъадисни Ат-Тирмизи булай етишдире: «Къатынларыгъызын яхшылыкълары булан тарбиялагъыз, гертиден де, олар сизге эрге чыкъгъан: сиз олагъа бир еслик де этип болмайсыз, янгыз олар ачыкъдан пакарсыз ишлер этмей буса, тек олар сизге таби болгъанда, олагъа къаршы турмагъыз. Ва, гертиден де, къатынларыгъызгъа ихтиярлыкъларыгъыз бар, шо кепде къатынларыгъыз сизге де ихтиярлы».

Эгер кепигиз бузулган буса, ону билдирмегиз ва къатынлардан ачувну алмагъыз: олар сизден осал. Шо гъакъда Пайхаммар къатынларына булай деп айтгъан: «Башгъа

ГЪАМИС

Лап кыйматлы гюн – жумагюн

адамны ерге уруп болагъан туюл гючлю, ачувлангъанда озюн къолунда жыйып болагъан гючлю». (Абу Хурайра, Аль Бухари ва Муслим етишдирген гъадис).

Айшат Расуллагъа къатынларына озюню жыйып болагъанни булай суратлай: «Пайхаммар къатынларына бирт де озюню къатынларын яда къулларын токъаламагъан. Ол озюню къолу булан биревге де урмагъан, Аллагъны буйругъу болмай туруп яда Аллагъы эрши затлар айтагъанлардан къайры ва ол Аллагъны атындан такъсырлай болгъан».

Къатын эрине, ондан къоркъагъан яда экиюзлю саялы, туюл гюрмет этмеге гереги: ол ону сюеген ва абурлайгъан саялы гюрмет этмеге тарыкъ. Пайхаммар къатынларына озлени пикрусун айтма къоягъаны, ол къатынларына къул даражада яда озюнден тебен гёрмеген белгилей.

Эргишилеге йимик, къатынлагъа да, Аллагъ гъакъыл ва гертини ялгъандан айырып болагъанлыкълары берген.

Мугъаммат Пайхаммарны къатынларына бакъган сюювю ва ону яшлагъа бакъган сюювю ва аслу гъалда шо нечик гёрсетиле болгъаны гъакъда кеп-кеп гъадис.

Масала, Абу Хурайра етишдирген гъадисде булай айтыла: «Аллагъны Элчиси къатынларына авлетини Гъасанны (Алиниуланы) Акр бен Хабисни алдында оьпгенде, Акр: «Мени де авлетлерим бар, тек мен оланы бирисин де оьпмегенмен», – деген. Пайхаммар къатынларына шогъар де къарап,

Пайхаммар къатынларына булай деп айтгъан: «Башгъа адамны ерге уруп болагъан туюл гючлю, ачувлангъанда озюн къолунда жыйып болагъан гючлю».

булай деген: «Сени юрегинден Аллагъ рагъмулукъну чыгарып алган буса, мен не этип боламан сагъа? Башгъалагъа рагъмулу туюллагъа Аллагъ да рагъмулу янашмай».

Ислам уьммет чечекленсин учун, эр де, къатын да озлени борчларын билмеге гереке ва ислам дин талап этеген кюйде агълю яшав къурмагъа, даим озлени тергеп турмагъа тарыкъ.

Ислам динни шартларын да тышда агълюде насип ва парахатлыкълары болмагъанын да билмеге тарыкъ.

ИЛМУ

Абусуфьян АКАЕВ

Башы алдагы номерлерде

Байрамда чыгъарагъан сагъны баяны

Ай дин къардаш! Байрамны сагъны гишиге байрам гече, гюн батмакъ булан, борч боладыр. Шону учун, гюн батгъан сонг оьлген гишиден – борчдур, тувгъан яшдан – борч туюлдур. Байрамны сагъын байрам намаздан артгъа салмамакъ – суннетдир. Байрам гюнден артгъа салмакъ – гъарамдыр. Байрам гече де, байрам гюн де ашама туюл заты ёкъ гишиге, байрам сагъ – борч туюлдур.

Шариат сагъны къададыр – беш йилевкедир. Сагъны гъар ким оьзюню юртунда кеп ашалагъан ашыкъдан, яда андан артыкъдан, яхшыдан чыгъармакъ борчдур. (Дююдун – будай да, гъабиждеден – арпа да яхшыдыр).

Сагъны чыгъарагъанда, нийятны: «Шу магъа борч болгъан байрамны сагъдыр», – деп этер.

Оьзлеге закят берилеген гишилени баяны

Ай дин къардаш! Оьзлеге закят бермеге ярайгъан гишилер сегиздир: пакъыр – бир; мискин – эки; халкъны закатын жыйып, уьлешип, шол къуллукъда болгъан гиши – уьч; оьзге динден бусурманлыкъгъа кирген, амма токъташып битмеген гиши – дёрт; телевчу – беш; елевчу (есирни яда къулну-къаравашны еси, елеп сакълагъан адам) – алты; гъалал сапар да этген, гъажатлы да болгъан ёлавчу – етти; Аллагъ ёлунда гъазават этеген гиши – сегиз.

Бу сегиз де гиши закят алмакъда эки шарт бардыр: бусурман болмакъ – бир, пайгъамбар саллаллагъу Таала алайгъи ва салламны тухумундан болмамакъ – эки.

«Пакъыр» деген – оьзюню малы да ёкъ, касбусу да ёкъ гишидир. «Мискин» деген – оьзюню яда малы, яда касбусу болгъан, амма таманлыкъ этер чакъы болмагъан гишидир. Олтургъан юрту болмакъ булан да, сексен чакъырым йыракълыкъда малы болмакъ булан да, гиши пакъырлыкъдан чыкъмайдыр.

Бир гиши илмугъа машгъул болуп да касбу этсе, илмусуна зарар бола буса, шол гишиге закят ярайдыр. Амма бир гиши, суннет намазлар къылмакъ йимик, ибадатлагъа машгъул болса, ол гишиге закят ярамайдыр. Ол гиши касбу этмеге герекдир. Бир гиши ярлы болса да, бир оьзге гючю етишеген гиши сакълап тура буса, шогъар да закят ярамайдыр. Бир гишиде, эсгерилген сегиз де сыпатланы эккиси жыйылса да, закаты бири булан алмакъ герекдир. Бир юртда шол сегиз де табун табулса, закаты сегиз пай этер. Табулмаса, пайланы табулгъан чакъысына къарап, этер. Амма пайланы тенг этмакъ борчдур. Сонг, юртагъы закят агълю кеп де болмай, закят да барысына да етер чакъы болса, етдирмакъ борчдур. Алай болмаса, гъар табундан уьч гишиге сама етишдирмакъ борчдур. Закаты гъар кимге тенг бермакъ борч туюлдур. Закят агълю бири де ёкъ буса туюл эсе, закаты юртдан тышгъари чыгъармагъа ярамайдыр. (Ярай деп айтагъанлар да бардыр).

Закатдан гъайры, садакъа бермакъ да суннетдир. Ол садакъаны бай гишиге де, башгъа диндеги гишиге де бермеге ярайдыр. Амма яшыртгъын бермакъ да, рамазан айда бермакъ да, ювугъуна бермакъ да, хоншусуна бермакъ да – артыкъдыр. Бир гишини борчу бар буса, яда уьй-

агълюсю учун гъажатлы бола буса, садакъа этмамакъ суннетдир.

Ораза тутмакъны баяны

Ай дин къардаш! Гишиге рамазан айда ораза борч болмакъны шартлары дёртдур:

- бусурман болмакъ – бир;
- гъакъылбалыкъ болмакъ – эки;

- макъ – эки;
- тилни ялгъан булан гъибатдан сакъламакъ – уьч;
- напсын гъавасындан сакъламакъ – дёрт;
- киринмесе ярамай буса, тангдан алдын киринмакъ – беш;
- къан чертмакъдан да, сагъыз чайнамакъдан да сакъланмакъ – алты;
- оразаны, болса – хурма булан, болмаса – сув булан ачмакъ – етти;

Сафинатун нажат

Ас-Салам-фото

авлия болмамакъ – уьч; ораза тутмагъа гючю етишмакъ – дёрт. Оразаны рукнулары дёртдур: аввалгъынчысы – нийят этмакъдыр. Нийятны: «Мен нийят этдим, мен тангала ораза тутмагъа, шу йылны рамазан айны парзын тюз этмакъдан Аллагъгъа», – деп этер. Суннет ораза болса: «Мен нийят этдим, тангала ораза тутмагъа, суннет Аллагъгъа», – деп этер. Парз болгъан оразаны нийятын гече этмакъ борчдур. Суннет оразаны нийятын тюз намазгъа ерли, къачан этсе де ярайдыр.

Экинчиси – къатунгъа ювукълукъ этмакъдан сакъланмакъдыр. Къатунгишини оьпмакъ булан: болду, оьзге зат булан болду, шагъват чыкъса да – ораза бузуладыр. Уьчюнчюсю – къусмакъдан сакъланмакъдыр. Амма ихтиарсыз къусмакъ булан ораза бузулмайдыр. Адамны къакъырыгы да, авзуну ичине гелгенге ютулса, къайырмайдыр. Амма авзуну гелген сонг, ихтиары булан къайтарып ютса, ораза бузуладыр.

Дёртюнчюсю – аш болду, оьзге зат болду, не ерден гетсе де, ичине гетмакъдан сакъланмакъдыр. Шону учун, оразалыкъда намазгъа жувунагъанда, бурнуна сув алмакъда асталыкъ гереклидир. Бек этип де, «бурнундан ич» деп айтар чакъы ерине гетсе, ораза бузуладыр. Ихтиарсыз болду, унутуп болду, ашамакъ булан бузулмайдыр. Авзундан чыкъгъан сонг болса туюл эсе, туюкюрюкню ютмакъ булан да бузулмайдыр.

Оразаны суннетлери он бирдир: гюн батмакъ белгили болгъан сонг, оразасын тез ачмакъ – бир; танг къатмакъда шеклик болмагъан сонг, гече туруп ашайгъан ашны геч аша-

оразасын ачагъанда: «Аллагъумма лака сумту ва ала ризкъика афтарту» деп айтмакъ – сегиз; садакъа этмакъ – тогъуз; Къуръан охумамакъ – он; ибадат этмакъ учун масжидде олтурмакъ – он бир.

Масжидде ибадатгъа олтурмакъ гъар заман яхшыдыр. Амма Хадир гечени далап этмакъ учун, рамазан айны йигирмасындан сонг олтурмакъ – артыкъ яхшыдыр. Хадир гече де, имам Шафии разияллагъу ангъуну сезюне къарагъанда, яда йигирма биринчи, яда йигирма уьчюнчю гечедир.

Байрам гюнде, къурбан гюнде, къурбан гюнден сонггъу уьч гюнде ораза тутмакъ – гъарамдыр. Аврув гишиге де, сексен чакъырымгъа гъалал сапар этген гишиге де оразасын ачамагъа ярайдыр. Амма сонг телемеке герекдир. Нийятны унутгъан гишиге де телемакъ борчдур.

Бир гишини телейген оразалары болуп да, телемеге имкан болмай, оьлюп гетсе, ол гишиге гъеч зат ёкъдур. Амма, телемеге имкан болуп да, телемей оьлюп гетсе, таракасында гъар гюн учун – бир йилевке бир четвер ашыкъ чыгъарып, пакъыр-мискинге уьлешер, яда бир ювугъу аны учун ораза тутар. Ювугъу изну берсе, ят гиши де тутмагъа ярайдыр. Амма бир гишини намазлары къалып оьлсе, ол гиши учун гъеч гиши намаз къылмагъа да ярамайдыр, ашыкъ да чыгъармайдыр.

Айлы къатунгъа да, гичи яшы бар къатунгъа да, яда оьзюне зарардан, яда яшына зарардан къоркъа буса – оразаны ачамагъа ярайдыр. Амма оьзюне зарар болур дел къоркъуп ачса, сонг телемакъдан башгъа зат борч туюлдур. Яшгъа зарардан къоркъуп ачса, сонг телемакъ да борчдур, гъар гюн учун шол эсгерилген ашыкъны

чыгъармакъ да борчдур. Бир гиши къатун-гишиге болду, оьзгеге болду, ювукълукъ этип, оразасын ачса, шол гишиге, оразасын телемакъ да борчдур, бир къулну азат этмакъ да борчдур. Огъар гючю етмесе, эки ай, арасын белмей, ораза тутмакъ борчдур. Огъар да гючю етмесе, алтмуш мискин гишиге, гъарисине шол эсгерилген къададыр ашыкъ бермеге герекдир.

Суннет оразалар сегиздир: гъаж къылагъан гишиден де, ёлавчудан да оьзге гишиге, Арапа гюн ораза тутмакъ – бир;

зулгъижжа айны аввалгъы онунда тутмакъ – эки;

Ашура гюн тутмакъ – уьч (Ашура деген – мугъаррам айны онунчу гюнюдур);

Ашураны альянындагы гюн ораза тутмакъ – дёрт;

итнигюн тутмакъ – беш;

хамисгюн тутмакъ – алты;

гъар айны акъ гюнлеринде тутмакъ – етти (айны акъ гюнлери – он уьчюнчюсю де, он дёртюнчюсю де, он бешинчиси дедир);

шаввал айда алты гюн ораза тутмакъ – сегиз. Шол алты да гюнню арасын белмей тутмакъ да, байрам гюнге тийдирип тутмакъ да – артыкъдыр. Оьмюрюнде гъар гюн ораза тутмакъ, яда оьзюгер, яда оьзге гишиге зарардан къоркъа буса – макругъдур, къоркъмай буса – суннетдир. Амма бир гюн къоюп, бир гюн тутмакъ – андан артыкъдыр. Янгыз жумъагюн тутуп, оьзге гюнлени къоймакъ – макругъдур. «Рамазан айны аввалы дюрмюкен, тютюлмюкен?» деп, шекли болгъан гюн суннет ораза тутмакъ – гъарамдыр. Амма оьзюню адатына къаршы гелип къалса, гъарам туюлдур.

Гъазирлеген Гь. ОРАЗАЕВ

(Давамы гелеген номерде)

ГЪАМИС

Жумагюнлюк намаз – пакъыр адамны гъажы

ПАЙХАММАРНЫ ЯШАВУ

Магхаммат КЪАЗАНБИЕВ

Башы алдагы номерлерде

Шолай кылыккы пайгамбар бизге суннет этип кююп гетген. «Суннет» деген – «ёл» деген сөздюр. Аллагь парз этмей, пайгамбар озь янындан этген яхшы затлагьа суннет деп айтыла. Суннет намазлар да шолай пайгамбар этип гёрсетген ёллардыр. Тек бизин жагыллар, «намаз, ораза болуп туюгюл эсе, дагы суннет ёкъ» деген гьакьылда кьалгьанлар. Кылыккылар болуп да, башгьа кюйлер болуп да, шолай пайгамбар бизге кююп гетген кёп суннетлер бар – шоланы да аз-аз сама тутмагьа-юрютмеге яражакь!

Шо пайгамбарда йимик асил арев кылыккылар аны асгьапларында да кёп болгьан. Айрокьда Абубакар, Умар, Осман, Али разияллагьу Таала ангьум – булар пайгамбаргьа етишмесе де, кёп кьалышмай, шону кылыккылары булан кылыккылангьан болгьанлар. Буланы хабарлары артда гелир, Аллагь буюрса...

Пайгамбар алайгы ссаламны масхаралары

Аны масхараларындан, тогьушувларын да бираз зат язайыкь. Пайгамбар тогьушадь, масхара этеди, тек гертини тогюлесе айтмай эди.

Пайгамбар алайгы ссаламгьа бир кьатын гелип: «Пулан ерге бармагьа тую бер дагы!» – деп тилеген. Пайгамбар алайгы ссалам, тогьушуп: «Мен сени тюени баласына⁴² миндирмен», – деген. Кьатын: «Гётергейиди», – дегенде, янындагы адамлар кюлеген. Дагы да пайгамбар алайгы ссалам: «Гётерсин-гётермесин, мен сени тюени баласына туюлесе миндирмежекмен», – деген. О кьатын: «Гётерме гюч етерми дагы?» – деп, бузулуп турагьанда, адамлар кьатын-гьа: «Ай пакьыр, тюени баласы болмагьан гьеч тую болурму? Ол чу сагьа тогьушуп айта», – дегенде, бу кьатын кюлеп кьалгьан. Сонг муну мурадын битдирген.

Бирдагы кьарт кьатын гелип пайгамбар алайгы ссаламгьа: «Мени эрим авруй, сени чакьырады», – дегенде, пайгамбар алайгы ссалам: «Яхшы, барайым, шол гёзюнде агьы бар пуланча бугьай сени эринг», – деген. Сонг кьатын тез уюне гелип, эрини гёзюм ачдырып кьарагьанда, эри: «Не кьарайсан?» – деген. Кьатын: «Пайгамбар алайгы ссалам сени гёзюнде агьы бар деген эди. Пайгамбар алайгы ссалам ялгьан айтмас, акь туюшуп де кьалгьанмы, не балагь деп кьарай эдим», – деген. Сонг эри: «Ай адаршай сагьа! Гёзюнде агьы болмагьан гиши боламы? Озокьда, о чу гerti айтгьан. Масхарагьа инанып гелгенсен, гьайивсен»⁴³, – деген.

Бирдагы кьарт кьатын пайгамбар алайгы ссаламгьа: «Магьа женнетге гирсин деп дуа эт дагы!» – деп тилеген. Пайгамбар алайгы ссалам: «Кьарт кьатынлар женнетге гирмес», – дегенде, бу кьатын: «Адаршай, бизге не яхшы энди!» – деп йылагьан. Янындагылар англап, кюлеген. Пайгамбар алайгы ссалам кюлеп, кьатын-гьа: «Аллагьны сёзюм эшитмегенмисен? – Мен женнетге кьартлай гийирмей, яш этип гийиримен – деген сёзюм? Сен яш болуп гирерсен», – дегенде, тогьушув экенин кьатын билген.

Бирдагы тогьушгьан гишини хабары. Бир адам пайгамбар алайгы ссаламгьа: «Гьалек болдум!» – деп гелген. Бу: «Не болгьан сагьа?» – дегенде, о гиши: «Рамазанда гюндюз кьатын-ма барып, оразамны буздум», – деген. Пайгамбар алайгы ссалам: «Азат этме кьулунг бармы?» – деген. Бу гиши: «Ёкъ», – деген. Пайгамбар алайгы ссалам: «Эки

Нюрлю таварих

ай ораза тутуп болурмусан?» – дегенде бу гиши: «Воллагьы, болмасман», – деген. Пайгамбар алайгы ссалам: «Алтмыш пакьыргьа ашама зат берме гючюнг етерми?» – дегенде, бу гиши: «Воллагь, о да менден бажарылмас», – деген. Сонг пайгамбар алайгы ссалам бир уллу аякь булан гелтирип бугьар хурма берип, айтгьан: «Ма, буса шу хурманы элтип пакьырлагьа бер. Шуну булан Аллагь гечер сени» дегенде, бу гиши: «Гьей Аллагьны элчиси! Шуну бизден де пакьыр гишилеге берейми дагы?» – деген. Пайгамбар алайгы ссалам, бугьар эпсиз кюлеп: «Агьлюнг булан озьюгюз ашап кьоюгьуз», – деп, йиберген.

Пайгамбарны муьжизалары

Пайгамбар алайгы ссаламны сонг болажакь затлардан хабар берип, шолар гerti болуп чыкьган бираз муьжизатларын да язайыкь.

1) Умар разияллагьу ангьугьа – «Шагьид болуп, оьлур» деген. О да шолай гиши оьлтюрюп шагьид болгьан.

2) Осман разияллагьу ангьугьа – «Уллу балагь⁴⁴ етишежек агьар» деген. Аны азбары кьуршалып, сув гирме кьоймай, янып, артда оьлтюрюлген...

3) Кьатынларына бир гюн: «Сизин кьайсыгьыз экен, Гьаваб деген ерни итлери озьюне гьаплажакь, туюкю тюени есси, аны айланасында кёп халкь кьырылажакь – шол кьатын терс юрюйген болажакь», – деген. О да Аишат разияллагьу ангьа болуп, аны башына бу гьал гелген.

4) Имар деген гишиге: «Сени зулум этеген табун оьлтюрөжек», – деген. Сиффин давда аны Муьавиятны асгерлери оьлтюрген.

5) Пайгамбар алайгы ссалам Маккадагы кьурайышлар булан Гьудайбийяда маслагьат этегенде, Али разияллагьу ангьу аны язывчусу болуп, о муьагьаданы Али язгьан. Али разияллагьу ангьу: «Аллагьны элчиси Мугьаммад алайгы ссалам да, пулан-пулан да иттифакь болуп...» деп яза турагьанда, кьурайышлар: «Мугьаммадны атыны янындан «Аллагь элчиси» деген сезню тайдыр, аны язма! Кьуру «Мугьаммад» деп кьой! Ол алай дюр буса, бизге дав маслагьат не тарыкь эди? О туюгюл деп бизин чи давубуз», – дегенлер. Пайгамбар алайгы ссалам буюргьан Алиге: «Тайдыр, кьайырма», – деп. Али: «Мени кьолум бармай тайдырмагьа», – дегенде, пайгам-

бар алайгы ссалам озью языв билмейген саялы, Алиге: «Кьайда? Магьа гёрсет чи!» – деген. Али: «Муна», – деп, гёрсетгенде, пайгамбар бармагьын ялап сув этип, бузуп тайдыргьан. Шо ерде пайгамбар алайгы ссалам Алиге: «Амма, Али, бир гюн сени башында да шулай иш гелир, сен де шулай мени йимик тайдырысан», – деди. Шолай иш тап озью, Муьавият булангьы даву маслагьатында, Алини башында гелил, Али де «амирул-муьминин», яни «муьминлени бийи-халипа» деген сёзю, атыны янындан тайдырып, кьуру «Али» деп языв кьойду.

6) Али разияллагьу ангьугьа бир гюн: «Чинк талайсыз гиши – шугьар кьылыч уражакь гишидир», – деп, бармагьы булан Алини мийисине ишара этди; «шугьар багьып кьаны да агьып, кьызыл да этежек», – деп, Алини сакьалын да гёрсетди. Шо кюйде Алиге болуп, Али разияллагьу ангьу шо ярадан оьлду.

7) Бир гюн Алини уланы Гьасан разияллагьу ангьугьа багьып: «Шу мени уланы Гьасан – бийдир. Бу себеп болуп, муну булан Аллагь Таала муслиманлардан эки уллу табунну арасын ярашдырып, маслагьат этежек», – деп айтгьан эди. Бу да шолай айтгьан йимик болду.

Шу етти де сёзю гerti чыкьган ерлерин – хабарларын – шу китапта артда гёрежексиз, иншаьаллагьу Таала.

Гьажжатул-вадаъ ва вафатун-набийи

Гьижратны онунчу йылында⁴⁵ пайгамбар алайгы ссалам юз йигирма минг гиши булан Маккагьа барып, Каьбаны таваф этип⁴⁶, гьаж кьылдылар. Бу гьаж Расулуллагьы арт гьажы болмакь себепли, бугьар «гьажжатул-вадаъ» деп айтыла; маьнасы: «яхшы ёл этмек, савбол этмекни гьажы» деген маьнадыр. Бу гьажны ичинде пайгамбар алайгы ссалам тез ахыратгьа гетегегин билдиреген шу – «ал-явма акмалту лакум динакум...» деген аят⁴⁷ туюдью. Маьнасы: «Бугюнде мен сизге динигизни камил этдим, ниьматымны да тамам этдим, дин исламны сизге дин этип рази де болдум...» деген маьналардыр. Аллагьу Тааладан чинк де артда гелген аят шодур.

Бу аятдан пайгамбар алайгы ссалам озьюню оьмюрю аз кьалгьанни билди, ва асгьаплагьа, халкьгьа да билдирди. Барысы да булан савболлашды, уьметине бек кёп ваьза-насигьатлар айтды. Дагы да шулай да айтды: «Мени орнумда сизге

ГЪАМИС

Сиз садагьа оьлешигиз, гертиден де, садагьа жагьаннемни отундан сакьлай

эки аманат кьояман; бири Кьурьан, ва бири – суннетдир, – яни мен сизге я этип, я айтып гёрсетген ёлдур. Дагы гьар бир ишигизде ойлашыгьыз, иттифакь болугьуз. Кьурьан, суннетден кюй табулмагьан бир иште, алагьа терслик (хилаплыкь) этмейген ёл булан ойлашып, биригип, иттифакь болуп этерсиз. «Инналагьа ла яжмазу уммати ала дадалатин», яни – «Аллагьу Таала мени уьметимден болгьан бир кёп жамаатны адашмакьны уьстюнде бирикдирмес», – деди.

Дагы да пайгамбар алайгы ссалам айтды: «Мара аалул муьминуна гьасанан фагьува индаллагьы гьасанун», яни – «муьминлерден бирикген бир жамаат арев гёрген зат, ол Аллагь ягьында да аревдюр», – деди.

Шу кюйде айтып, пайгамбар алайгы ссалам озьюнден сонг дин исламны да, муслиман миллетни де оьрлендирмекни-оьсдюремекни уьметине тапшуруп гетди; озьлер ойлашып, биригип, иттифакь болуп, тийишли низамлар-гьукмулар салып тюзелмегине, демли-татывлу болуп, тынч-рагьат, тазалыкьда яшамагьына таянып гетди.

Сонг гьаждан Мадинагьа уюне кьайтып, ахыратгьа гьазирлене башлады. Пайгамбар алайгы ссалам тапшургьаны йимик, аввал асгьаплар, сонг имамлар озьлени заманларына гёре дин исламны да, миллетни де аз-аз оьсдюрдюлер. Масала: Абубакар, Умар, пачалыкьны-миллетни низамгьа-ёрукьгьа салып, яхшы тюзелдилер. Осман разияллагьу ангьу Кьурьан аятланы жьыйып, тийишли ерин табып, бири-бирини артындан тизип, бисмиллагьлар (суралар) этип язып, Кьурьан кепге салды. Абубакарны заманында да бир жьыйылып язылгьан эди. Сонг асгьапланы жьыйып бир мажлис этип, дагы да тасгьыгь⁴⁸ этип, 7 Кьурьан яздырып, гьар вилаятлагьа уьлешгени артда гелир.

Али разияллагьу ангьу халкьгьа илму яйды. Ол пайгамбарны янында яшлай барып кёп турмакь себепли, аны сёзлерин, гьадислерин кёп эшитип, этген ишлерин кёп гёрюп, халкьгьа айтып гьам язып, кёп илмулар яймагьа себеп болду.

Имамлар да гьадислерин жьыйып, Кьурьандан, гьадисден хыйлы илмулар чыгьарып, алардан тапмагьанны алагьа ошатып, дюнья гьукмуланы да, дин илмуланы да жьыйып язып, бир низамгьа салдылар.

Гьасили, шариятны китаплары, китап формагьа гийирип, тавдин⁴⁹ этип, арев тартипге салдылар, – разияллагьу Таала ангьум.

Бу ишлени булар гьар ким янгыз озью, озь гьакьылы булан этмедилер. Асгьаплар башгьа асгьапланы жьыйып, бир мажлис этип, ойлашып, иттифакь болуп этдилер. Имамлар да, озьлени заманындагы башгьа алимлер де кьабул этип, алар булан жьыйылып этдилер.

Гьазирлеген Гь. ОРАЗАЕВ
(Давамы гелеген номерде)

42. Тюени баласы – тую бала, бота.

43. Гьайив – гьайгев.

44. Балагь – балагь, уллу насипсизлик.

45. Милледи булан айтгьанда, 632-нчи йылда.

46. Таваф этмек – дёгерегинден айланмакь.

47. Сыйлы Кьурьанда: сура 5 «ал-Маьида», аят 5.

48. Тасгьыгь – тюзелтип, дурус этип, онгарыв.

49. Тавдин – айры-айры аятланы (макьалаланы, широланы) жьыйып-топлап бир мажмуа китап этмек.

БИЛМЕ ГЕРЕК

Сайит-афанди аль-Чиркави

Башы алдагы номерлерде

Ар-Рагъмани-р-Рагъм
(«Аль-Фатигъа» сураны экинчи аятыны маънасы)

Аллагъ яхшыны-яманны айырмай бу дюнъяда яратылганлагъа барысына да рагъмуну, демек Ол жаны барланы барысына да рызкы бере. Амма бирев дюнъяда Ол янгыз инанганлагъа рагъмуну болажакъ, оланы гюнагъларын гечип.

Къуръангъа гёре яшама башлайыкъ

гъакъында айтса, олар оьтесиз кёп, олар бек машгур ва нече де агъамиятлы. Бу дюнъяда – иманны ярыгъы булан юрекни ярыкъландырыв ва хасиятны яхшылары алгъа чыгъыв. Бирев дюнъяда – гюнагълардан гечив, женнет агълю болув, женнет ниъматланы къазаныв, женнетни де оьр даражаларына етив (оланы санаву-эби де ёкъ).

Пайхаммарны гъадисинде женнет ниъматланы гъакъында булай айтылган: **«...гёзлер гёрмеген, къулакълар булан эшитилмеген ва адамны юрегине тиймеген».**

Аллагъны машгур рагъмусун гёрюп, бизге барыбызгъа да шо ниъматлардан пайдаланып болмагъа насип болсун. Амин. Амин. Амин

суймесе де, заман гетип, олар гъакимлигин тас эте. Олар адамлагъа ёлбашчылыкъ этегенге ва жамиятгъа оьзлени низамын салагангъа оьктем болалар. Олар ойлашагъан кюйде, оланы гъакимлиги даим узатылажакъ ва булайланы кёплерине халкъ рази тююл. Амма яшав болжалы ахырына гелгенде, хапарсыздан ва олагъа да сорамайлы, Азрайыл малайик гелип, жанын алажакъ. Олар къабурлагъа гирежек, бары да затын мунда кююп – гъакимлигин де, жыйылган байлыгын да. Гючлю-гючлю пачалар, оьмюрюн зая яшав, гележек ахырын да ойламай, Яратгъаныбызны алдында жавап бермеге тюшгенде булай дежек (маънасы): «Дюнъяда еслик этген байлыгым да, артыма тюшген янымдагылар да магъа кёмек этмеди. Терсине, шолар мени азабымны себеби болду». Олар булай деп де къошажыкъ: «Дюнъяда халкъыма этген ёлбашчылыкъымны да тас этдим ва теьбен даражалы пакъырлардан да болдум ва айыпларымны чаймагъа себеп ёкъ». Гъакимлиги болмагъан, тек инанмайган гьалда къалганлар буса, булай деп айтар: «Оьзюмню санларыма Аллагъ магъа еслик бергенде, мен шоланы ибадат учун къолламадым, энни мен бир затсыз къалдым».

Арасат деген ерде Къыямат гюн болажакъ соров-алывну гёз алгъа гелтирмеге къыйын буса да, бу дюнъяда суд оьлюм

ГЪАМИС

Ят ерлердеги оьлюм шагъитни оьлюмю йимик

Сёйлеп болажакъ адамлар бу дюнъяда ёрукълу кюйде яшав гетген, динни яйып юрюген ва шогъар гёре оьзлер де яшагъан, шо ёлда оьлюп де гетгенлер болажакъ.

Башгъа англывлагъа гёре, «Аллагъ сёйлеме ихтияр бережек» деген сёзлени, Ол Оьзюню алдында машгур малайиклеге шапаат этмеге къошажакъ, деп англама бола. Олар Аллагъ гёрсетген, ихтияр бергенлер учун тилежек, оьзлер суйген-суйген учун тилемежеклер. Аллагъ гёрсетген адамлар буса, бу дюнъяда гъакъ сёзлени айтагъанлар, демек **«Ля илягъа илля Ллагъ»** деп айтагъанлар болажакъ. Аллагъ о адамлар учун тилемеге къошажакъ, олар шогъар тийишли деп тююл, Оьзюню рагъмусуна гёре.

Тирилгенлер Яратгъаныбызны алдында оьзлер учун бир башлап пайхаммарлагъа шапаат этмекни тилежек. Олар да бизин Пайхаммаргъа бакъдыражакъ ва ол буса, олар учун Аллагъгъа тилежек. Бу гъакъда супу хабарлардан таба яхшы кюйде белгили. Дюнъяда пачалар болганлар булан не болур, шо гюн малайиклер ва пайхаммарлар да сёйлеп болмайган гьалгъа тарыгъан сонг? Шо саялы Аллагъ «Аль-Фатигъа» сурада Ол Къыямат гюнню еси экенни, Пача даражалыкъ, машгурлюк шо гюн янгыз Огъар таби экенни бизге билдире. Пача даражалыкъ ва Машгурлюк Къыямат гюн янгыз Аллагъныки ва дагъы биревнюки де тююлюню билдиреген аятлардан сонг, Яратгъаныбыз булай дей (маънасы): **«Къыямат гюн гележеги – гъакъ зат, шонда бир шеклик де ёкъ ва ким Аллагъгъа ювукъ болмагъа суюе буса ва ахыратны азабындан къутулма суюе буса, Ислам динни къабул этсин». Арты булан булай да къошгъан (маънасы): «Шолай этмеге суймей буса, Мен ювукъ болуп гелеген Къыямат гюнню къоркъунчлугъуну гъакъында алданокъ билдиремен».**

Суд гесилежек гюн ювукъ болуп геле деп айтылагъан маънасы – шо гележеги гъакъ зат, узакъдан гелсе де. Бу аят Макканы капирлерине багъышлангъан буса да, шо оьзге капирлеге де тие. Шолайыкъда, бу гъакъыкъатны англагъанлар Ислам динни къабул этсин.

Яшыртгъын илмуну алимлери (илмуль-батын) «Аллагъны ёлуна тюшюгюз» деген сёзлени маънасын булай англата: **«Бу дюнъягъа бакъмай, о дюнъягъа багъыгъыз, о дюнъядан да – Аллагъгъа багъыз, эки де дюнъяны Пачасына».**

Аявлу бусурман къардашлар, биз Аллагъгъа ибадат этив таза юрекден болма гереки билмеге тарыкъбыз, бир мурат булан – Ону англамакъ ва Ону разилигин къазанлакъ булан. Бусурман тююлбюз деп алданмагъа, шо бизге тиймежеке инанма тюшмей. Демек, бизге булай айтыла: бу дюнъя учун динни юрютмегиз, гележек герти яшав учун юрютюгюз ва шолайыкъдан таба Яратгъаныбызгъа таза (гъакъ юрекден) ибадат этивге чыгъыгъыз, Ол чу бу ва оьзге дюнъяны Еси.

Сабанчы гюзде яхшы мол тюшюм учун, язбашда ва яйда токътамай ишлей – ва суйген муратларына етише. Бу дюнъя да гележек ахырат учун сюрюлеген авлакъ экенге гёре, гъар ким сабан тартып дегенлей яхшы чалышма тарыкъ.

Бисмилляда ва «аль-Фатигъа» сурада «Рагъмани-р-Рагъм» деп такрарламакъны маънасы, **«Рагъмани-р-Рагъм»** – Аллагъны сифатларыны лап аслусу ва шогъар биз оьтесиз гъажатлыбыз.

Имам Шафиини мазгъабына гёре, бисмиллягъ «Аль-Фатигъа» сурадан, имам Абу Ханифаны мазгъабына гёре буса, шо «Аль-Фатигъадан» тююл. Абу Ханифаны мазгъабына гёре, **«ар-Рагъмани-р-Рагъм»** деп такрарлав бисмиллягъ «Аль-Фатигъадан» тююлюн гёрсете. Демек, «Аль-Фатигъада» **«Ар-Рагъмани-р-Рагъм»** бисмиллягъгъа гирмейгенни гёрсетмек учун такрарлана.

Такрарлавну маънасы, ою Аллагъ Оьзюню къулларын Оьзюн болган чакъы кёп эсгермеге чакъырагъанлыкъда. Аллагъны кёп эсгерив – Ону суюегенликни белгиси. Пайхаммар: **«Ким не затны буса да суюесе, шону кёп керенлер такрарлай»**, – деп негъакъ айтмагъан.

«Ар-Рагъмани-р-Рагъм» деп айтгъанча алдын Аллагъгъа: **«Аль-гъамду лиллягъ»** деп айтып макътав этегенликде де гъакъыл, терен ой бар, неге тююл Аллагъны рагъмусун Огъар макътав этсе къазанмагъа бола.

Аллагъгъа биринчи макътав этген Адам пайхаммар болган. Ол шюшгюргенде **«Аль-гъамду лиллягъ»** деп айтгъан болган. Жавап гьисапда огъар Аллагъны булай сёзлери етишдирилген: «Аллагъ сагъа рагъмусун берсин, сен шо учун яратылгансан». Шолайыкъда, адамлагъа макътав этеген кюй ва Аллагъны рагъмусу Огъар макътав этген гишиге болажакъны етишдирилген.

Эсгерилген Ер юзюню ниъматлары – ачыкъ ниъматлар. Оьзюню къулларына Аллагъ бережек яшыртгъын ниъматланы

Зун-Нун аль-Мисри дейген бир уллу арифун (Аллагъны сезген адам) хабарлагъан кюйде, бир гезик ону юрегине тамаша гьал гелип, ол Нил оьзенни ягъасына бара. Ёлда ол оьзенге багъып алгъасап барагъан акъырапны гёре. Шону арты булан юрюп, олар экевю де ягъагъа етише. Ягъада бир бакъа болган, акъырап шону аркъасына мине. Аркъасында акъырап да булан бакъа оьзенге гире ва Зу-Нун гиччи геме булан оланы артына тюше. Бирев ягъагъа етишгенде акъырап бакъаны аркъасындан тюшюп, ёлун узата. Олар бираз ариде охлап турагъан уланны ва ону уьстюне атылма турагъан йыланны гёре. Акъырап шосагъат йыланны уьстюне чабып, олар бир-бирен оьлтюре, улан буса сав къала.

Къарагъыз гъали, уланны сакъламакъ учун Аллагъ нече имканлыкъны къоллагъан кюйге!

Аллагъ – Къыямат гюнню Еси

(«Аль-Фатигъа» сураны уьчючю аятыны маънасы)

Бары да ниъматланы берген, бу дюнъяда инанганлагъа да, инанмагъанлагъа да Рагъмуну, тек гележек дюнъяда янгыз инанганлагъа Рагъмуну, Къыямат гюнню Еси – Аллагъгъа – макътав.

Бу дюнъяда кёп-кёп пачалар бар, олар бир-биринден гъакимлигини оьлчевюнден, пачалыкъларыны уллугъундан-гиччилигенден, къолундагъы гъакимликден къалыша. Оланы гъакимликдеги болжалы заман булан дазулангъан ва, нечакъы

жаза гесгенлени яда узакъ замангъа туснакъ этилгенлени гёребиз ва оланы гъалын англама болабыз. Болса да, ол адамланы къыйынлыкълары заманлыкъ къыйынлыкълар, даим жагъаннемге тюшгенлени къысматны гъакъында ойлашып къарасакъ нечик болур дагъы?

Аллагъны душманларын – имансызланы соров-алыв учун, Арасат авлакъгъа жыйгъанда, олагъа къаршы шагъатлар гьисапда оланы санлары чыгъажакъ: гёзлери, къулакълары, къоллары, гъатта лап гёню де. Шоланы гъариси бу адам о санланы кёмеги булан этген гюнагъланы гъакъында билдирежек. Гёзлер олагъа гьарам затгъа къарамагъа буюргъан деп шагъат этежек, къулакълар – гьарам затгъа тынгламагъа буюргъан дежек, къоллар – этмеге ярмайгъанни этдире болган дер ва ш. б.

Къыямат гюн, тирилген ва бир сыдрагъа тизилген, яратылган жанлар, оланы арасында малайиклер де, олардан лап машгурю Ругъ яда Жабрайыл деп айтылагъаны да – Аллагъгъа оьзюн азапдан эркин эт деп тилеп болмажакъ. Яратылганлар бары да Аллагъны машгурлюгюне ва тетекейсизлигине тамаша болажакъ ва оланы тили тутулажакъ, Аллагъ сёйлеме ихтияр бергенлерден къайры. Ол сёйлемеге ихтияр бергенлер буса, тюз ва гъакъ затны айтажакъ, демек, сужда къылмагъа янгыз Ол тийишли деп исбат этежек.

СОРАВ-ЖАВАП

–Рызкыны артдырмакъ, берекет учун Къуръандан къайсы сураланы охумагъа тарыкъ, нечик дуалар ва ибадат этмеге тарыкъ? Шо муратлар учун не йимик ишлерден сакъланма тарыкъ?

–Рызкыны аз этеген ишлер: гюнагъ ишлер этив, айрокъда ялган айтыв; эртенги намазны вакътиси гелгенде юхламакъ; узакъ заман юхламакъ (8 сагъатдан артыкъ юху); авртаын да ачып, яп-ялангъач юхламакъ; сув ярывун ялангъач кюйде этив; сув ярывун эре турган кюйде этив; киринме гъажатлы даражада (шогъар жунуб деп айтыла) ашамакъ; хырына таянып ашамакъ; ашны къалды-къулдуларын сан этмейгенлик; согъанны ва самур-сакъны къабугъун яллатмакъ; къумачны гесеги булан сибир-мек; гечеги вакътиде сибирмек; уйню узакъ заман сибирмей къоймакъ; уллу адамлагъа гюрмет этмей, оланы алдына чыгып юрюмек; ата-анагъа атын айтмакъ; посагъада олтурмакъ; эшик хырлагъа таянмакъ; гъажатханада намаз жувунмакъ; уьстюндеги опуракъны чечмей тикмек; терлеген яда сув бетин опуракъ булан сибирмек; уйде мыямы авну тайдырмай къоймакъ; нмаз къылмай къоймакъ; намаз къылагъанда табиликни (хушуъ) сакъламайгъанлыкъ; межитден эртен намаз къылгъандокъ чыгып гетмек; базаргъа эртерек бармакъ; базардан геч къайтмакъ; авлетлерине яман дуа этмек; ата-анагъа яхшы дуа этмей къоймакъ; савут-сабаны башын япмай къоймакъ; майчыракъланы уьфюрюп сьндюрмек; сынгъан къалам булан язмакъ; тишлери етишмейген таракъ булан башын тарамакъ; чалманы олтуруп байламакъ; иштанны олтуруп гиймек; къызгъанчылыкъ; малматагъны оьтесиз артыкъ аявлав; мал-матагъны яки-якъгъа чачыв; эринчеклик; шариат къайдаланы пешейгенлик.

Рызкыны болдурагъан, артырагъан себеплер: садагъа оьлешмек; эрте турмакъ; ариивязмакъ; илиякълыкъ; йымышакъ ва англашылагъан кюйде сьйлемек; намаз къылагъанда табиликден чыкмай, оьзюн тьбен даражада гьрюв; зугъа намаз къылмакъ; «аль-Вакия» деген сураны охумакъ, айрокъда ахшам, маркача намаздан сонг; «аль-Мульк», «аль-Музаммилъ», «ва лляйли иза ягъша», «алям нашрагъляк» деген сураланы охумакъ; межитге азан чакъыргъанча бармакъ; даим намаз жувунгъан гьалда турмакъ; эртенги намазны алдында къылынагъан витру намазны да, шо вакътиде къылынагъан оьзге суннет намазаланы да уйде къылмакъ; витру намаздан сонг

дюньялыкъ хабарланы къоймакъ; гъажатлы болмагъан сонг, махрам буса да, къатынгишилени арасында кьп турмамакъ; бош сьзюню юрютмемек; гьар жума гюнлер булай дуаны 70 керен охумакъ: «Аллагъумма агънини бигъалалика гъан гьарамика вакфини бифазлика гьамман сивака».

ишлей буса, бойнуна бир-бир борчлар да алып, шо, озокъда, урушбатгъа санала, гюнагъ. Амма шо оьз ихтиярындагъы (частный) клиника буса – шо гюнагъ тьююл. Пачалыкъ докторгъа агълюсюн де, оьзюн де сакълама чакъы даражада тьлемей буса, шо уллу гюнагъгъа саналмас, эгер аврув берегинин оьзю сюуп бере буса.

– Намаз къылагъан адамгъа бийимеге яраймы? Ярамай буса, неге? Бусурман адамгъа йиыбанмагъа ярамаймы дагъ?

– Шариатны къанунлары бийивню гери урмай, эгер шу шартлар сакълана буса:

– макъамлар шариат къабул этеген алатларда согъулмагъа герек;

– эргишилер къатынгишилерден айры бийимеге герек, эр-къатын бирче бийимеге бола;

– бийив адамны менлигине тиймеге герекмей.

– Намаз къылагъан, ораза тутагъан гиши гьрмегенни, эшитмегенни сьйлеп юрюй буса, огъар нечик янашма тарыкъ?

– Огъар ариив этип, шо гюнагъ иш экенни гъакъында етишдирмеге тарыкъ. Пайхаммар * булай деген: «Экиюзлюню уьч белгиси бола: ол не затны гъакъында буса да сьйлейгенде ялган айта; онумуну этежекмен деп айта буса, сьзюню тутмай; огъар инангъанда, инамлыкъы сакъламай». Башгъа гьадисде Пайхаммар * булай дей: «Лап уллу ялган – гьзлери гьрмегенни гьргенмен деп айтмакъ».

– Доктор аврувдан акъча алса, шо гюнагъгъа саналамы?

– Эгер шо докторлар пачалыкъ азарханаларда алапагъа

Доктор къошум гьисапта этеген иши учун гъакъ алса да, гюнагъгъа саналмай.

– Белгили алимлени, муфтини, оьзге бусурманланы автографларын алмагъа яраймы?

– Шолай этмеге тарыкъ тьююл, шону маънасы ёкъ.

МОБИЛЬНЫЙ БАЙЛАВЛУКЪ

– Рус тилде чыгъагъан газетни алмагъа уяламан, ана тилиме арт берип. Сизин тилигизни де англап болмайман. Бизин адабият тилибиз ёкму яда шу яндан да бирлигибиз ёкму?

–Тамаша иш, сорав тап-таза адабият тилде берилген, жавапны да, оьзге газетни де къумукълагъа ортакъ адабият тил булан беребиз деп умут этебиз. Амма сизге ва оьзге охувчулагъа бир-бир сьзлер англашылмай болма бола, о башгъа масъала. Англашылмайгъан сьзлер гъакъда бизге де, къумукъ тил билеген алимлеге де сорамагъа боласыз.

–Сигарет тартса, намаз бузуламы? Шо гъакъда дагъы не айтар эдигиз?

–Сигарет тартса, намаз бузулмай. Амма бу яман мердешни, хасиятны болган чакъы тез ташламагъа герек, неге тьююл шо адамны савлугъуна тувра зарал гелтире. Шо гъакъда гиччи яшлар да биледир. Къаркъарасына зарал этеген гиши буса, бу дюньяда да къыйналажакъ аврув, ахыратда да шогъар жавап бережек.

–Суратлар бар уйге малайиклер гирмей деп эшитген эдим. Шо тьозму? Мени уьюмде Пайхаммарны сураты бар, шогъар нечик янашма тарыкъ?

–Гертиден де, шолай деп айтылагъан гьадис бар, тек онда сурат дегенде гьенелтти (тень) береген суратланы гъакъында хабарлана.

АС-САЛАМ-ФОТО

–Телефондагъы борчну тьлемей къойса гюнагъ боламы?

–Адамланы алдындагъы борчну тьлеп тайдырмаса, ахыратда шо учун жавап бермеге тьушежек, демек шо борч онда тьленежек. Нечик? Кимге борчлу буса, борчну оьлчевене яхшы ишлер гетежек, яхшы ишлер ёкъ буса, ол адамны яман ишлери борчлугъа язылажакъ. Телефон компания кимники бус да дюр ва шону алдында борчугъуз бар бола...

–Оьлгенлени суратын уйге илмеге яраймы?

–Тамгъа илип турмай, эсделик учун, кимни буса да суратын яда суратларын бир ерге салып жыйса къолайдыр.

АС-САЛАМ-ФОТО

–Намаз жувунагъанда бир къулгъу охуп къойма яраймы?

–Намаз жувунагъанда гьар сан жувулагъан заманда охулагъан гичи дуалар бола, лап яхшысы –шоланы охумакъ. Шо дуалар «Сафинатун Нажат» деген бетде бизин газете де берилди.

Аявлу охувчулар, янги рубрикабызгъа SMS-лер геле. Тьюнде шоланы беребиз. Гележекде де шу номерге язмагъа боласыз: **8988-296-94-22**

РУЗНАМА

МАРТ (РАБИ-УЛЬ АВВАЛ)

Дни	Утренний Ас-СубхI	Восход	Обеденный Аз-Зугьр	Послеобеденный Аль-Наср	Вечерний Аль-Магъриб	Ночной Аль-Гиншай
1	4.47	6.28	12.00	15.06	17.40	19.05
2	4.46	6.26	12.00	15.07	17.41	19.06
4	4.43	6.20	12.00	15.09	17.44	19.09
6	4.39	6.17	12.00	15.10	17.46	19.11
8	4.36	6.15	12.00	15.12	16.49	19.13
10	4.32	6.10	12.00	15.13	16.52	19.16
12	4.29	6.08	12.00	15.15	16.54	19.18
14	4.24	6.05	12.00	15.16	17.56	19.21
16	4.21	6.02	12.00	15.18	17.59	19.24
18	4.18	5.59	12.00	15.19	18.01	19.26
20	4.15	5.56	12.00	15.21	18.03	19.29
22	4.11	5.52	12.00	15.22	18.06	19.31
24	4.07	5.48	12.00	15.22	18.08	19.33
26	4.03	5.43	12.00	15.24	18.11	19.36
28	3.59	5.41	12.00	15.25	18.13	19.38
30	3.54	5.37	12.00	15.25	18.15	19.40

Учредитель
Благотворительный фонд «Путь».
Газета печатается по согласованию и одобрению Духовного управления мусульман Дагестана

Редакционный совет
Председатель редакционного совета муфтий РД
Ахмад-хаджи АБДУЛАЕВ
Мухаммадханафи-хаджи ГАМЗАТОВ

Редактор
Азиз МИЧИГИШЕВ

Компьютерная группа
Асият ХАНОВА
Ахмед МАГОМЕДОВ
Гульнара АБДУЛАЕВА

Менеджер
Мухаммад ХИРИЯСУЛАЕВ

Газета зарегистрирована Управлением Федеральной службы по надзору за соблюдением законодательства в сфере массовых коммуникаций и охране культурного наследия по ЮФО (г. Ростов-на-Дону).

Свидетельство о регистрации ПИ № ФС 10-6401 от 15 декабря 2006 г.

Индекс 51325

При перепечатке ссылка обязательна.

Набрано и сверстано на компьютерной базе газеты «Ас-Салам».

Отпечатано в ООО «Дом печати» по адресу: пр-т Акушинского, 20.

Заказ № _____

Сдано в печать 21 февраль 2009 г.
Тираж 3700 экз.

Адрес редакции
367015, РД, г. Махачкала,
ул. М. Ярагского, 128.
Тел.: (8722) 61-00-64.

По вопросам подписки и доставки обращаться по телефонам: по Республике Дагестан — 8-988-699-28-24 по г. Махачкале — (8722) 914-222.

E-mail: info@assalam.ru;
www.assalam.ru